

The role of contemporary cremation architecture in a secularized society in Czech Republic

Role současné kremační architektury v sekularizované společnosti České republiky

Autoři: Klára Frolíková Palánová, Jan Kovář, Ivona Dlábiková, Tomáš Babor, Ondřej Juračka

Abstract:

No new cremation objects are supposed to build, because of a high number of crematoriums with respect to population number in Czech Republic. In spite of this, the standing cremation architecture is transformed a new requirements of bereaved, a crematorium management and also new technologies due to a high numbers of cremation in the land. The standing objects are changed in typological, service, but also conceptual and symbolical point of view. These changes are needed to specify and confront with a role of current cremation architecture in today's society. This question is important for a big interest of cremation. Jan Hrdlička, the president of Society for friends of cremation, affirms, that the cremation makes almost three quarters of all burials last 30 years in Czech Republic. Cremation is the most popular in large cities, such as Prague prefer cremation to 95% of survivors. In smaller towns and rural areas the situation is different, it is particularly important share of believers in a given locality.[1]

Crematorium is originally based on religious architecture, however these gradually miss the idea preconditions and the traditional ritual ceremoniousness. It is necessary anew to handle and define the way of bereaved and the way of deceased, to concretize the intersection of these ways. As well to involve actively a family in the ceremony, to prolong the common way with deceased to a cremation. Transfer responsibility for the service of the deceased from employees to survivors. It is necessary to increase the ceremony and to feel the dead as a part of life. The efforts to suppress the taboo of dead can be supported via the architecture, to get the solemnity and the bigger ethic to the last deceased's voyage.

Keywords:

Crematorium; burying; cremation; secularisation; typology

Abstrakt:

Vzhledem k vysokému počtu objektů krematorií na počet obyvatel České republiky, se nepředpokládá výstavba nových objektů. Přesto stávající kremační architektura je transformována dle nových požadavků pozůstalých, správy objektu, jako i nových technologií. Dochází k přeměně stávajících objektů z hlediska typologického, provozního, ale i ideového a symbolického. Tyto změny je třeba specifikovat a konfrontovat s rolí současné kremační architektury v dnešní společnosti. Tato otázka je důležitá pro veliký zájem o kremaci. Jan Hrdlička, předseda Společnosti přátel žehu, tvrdí, že kremace tvoří v posledních 30 letech asi tři čtvrtiny všech pohřbů v České republice. Nejvyhledávanější je ve velkých městech, např. v Praze upřednostňuje kremaci až 95% pozůstalých. V menších městech a na venkově je situace odlišná, důležitý je zejména podíl věřících v dané lokalitě. [1]

Krematoria původně vycházela ze sakrální architektury, postupně však dochází až k absenci ideových předpokladů a k vytěsnění tradičního rituálu obřadnosti. Je třeba nově uchopit a určit cestu pozůstalých a cestu zemřelého, konkretizovat průnik těchto cest. Zapojit aktivně rodinu do obřadu, prodloužit společnou cestu s mrtvým ke kremaci. Přenést část zodpovědnosti za službu zemřelému ze zaměstnanců na pozůstalé. Zvýšit tak obřadnost, vnímat smrt jako součást života. Pomocí architektury můžou být

podpořeny snahy o potlačení tabuizace smrti, aby se vnesla slavnostnost a větší etika do poslední cesty zemřelého.

Klíčová slova:

Krematorium; pohřbívání; kremace; sekularizace; typologie

Počátek krematorií v evropském prostředí

Myšlenka žehu, která se jeví dnes jako samozřejmá, se ještě počátkem minulého století prosazovala velmi obtížně. A to i přesto, že její atributy, tj. zejména hygiena, estetika, sociální a ekonomická hlediska, byly od počátku velmi pozitivní, spolu s odkazem na slovanskou kulturu a lid popelnicových polí. [2]

V průběhu vývoje lidské společnosti došlo k odklonu od kremace s nástupem christianizace.[3]

Snahy o obnovení kremace se započaly opět v 19. století. Historickým mezníkem byl žeh v srpnu 1822. Slavný Anglický básník George Byron postavil na břehu moře ve Viareggio v Itálii pohřební hranici, na které byla zpopelněna těla básníka Percyho Shelleyho a jeho přítele Williamse, kteří v Itálii utonuli.

V roce 1869 probíhal mezinárodní lékařský kongres ve Florencii. V době konání kongresu zde zemřel při svých cestách po Evropě Indický Maharádža. Jeho tělo bylo zpopelněno v městských sadech a popel převezen následně do jeho rodné země. Pochopitelně, že tento případ vzbudil právě v odborných kruzích velkou pozornost a následně v novém italském zdravotním zákoně z roku 1874 byla kremace povolena jako forma pohřbívání. [2] Mezitím proběhla i průmyslová revoluce, která umožnila vytvořit tak technologicky náročnou stavbu jako je krematorium.

První krematorium vůbec vzniklo dva roky po vydání zdravotního zákona v roce 1876 v Miláně a taky ve Washingtonu. V roce 1912 pak v Chicagu na Českém národním hřbitově. Na našem území pak v Liberci v roce 1918.

Pohřeb žehem byl v Československu uzákoněn až v roce 1919 Jaroslavem Kvapilem (zákon Lex Kvapil) jedním ze dvou paragrafů, který zněl: „*Pohřbívání žehem je dovoleno*“.

V roce 1921 pak bylo zřízeno krematorium z obřadní síně na Olšanských hřbitovech. V roce 1923 bylo realizováno krematorium v Pardubicích, 1924 v Mostě a Nymburce, 1925 v Ostravě. Dnes je na území České republiky celkem 27 krematorií. Na Slovensku jsou čtyři, přičemž první bylo postaveno v Bratislavě až v roce 1968. [2]

Vybraná krematoria na území České a Slovenské republiky a jejich přínos do kremační architektury

Pardubické krematorium (architekt Pavel Janák), z roku 1922, v rondokubistickém slohu vychází ve svém pojetí dispozičního řešení obřadní síně a z celkové kompozice ze sakrálních staveb. Původně bylo navrženo jako samostatný objekt situovaný na hlavní ose hřbitova, která jej propojuje s hlavní bránou [4]. Volné prostranství před přísně symetrickým objektem dává vyniknout dvoupodlažní stavbě, jejíž hlavní vstup pro veřejnost je situován v druhém podlaží a je přístupný po 24 schodech monumentálním schodištěm. Hlavní těžké dřevěné dveře s masívními madly jsou kryty ochozem s kolumbárními schránkami a dělí výjimečnost okamžiku loučení od běžného dne.

Stísněné tmavé zádveří se vstupem na emporu nechává vyniknout hlavnímu sálu, jehož hlavní část tvoří místo pro katafalk, které je od lavic pro truchlící odděleno zaklenutím. Vezmeme-li v úvahu organizaci presbytáře v kostele, katafalk zde, v obřadní síni, je umístěn v kompozičně nejdůležitějším místě na středové ose, na místě menzy. Kříž je nahrazen monitorem, původně fotografií se jménem zesnulého a ambon představuje pult řečníka. Boční vstup do „zákristie“ vede k místnosti obřadníka a řečníka. Kamenná podlaha a bohatě dekorovaný strop a stěny slovanskými motivy umocňují slavnostnost místa.

Obr. 1: Krematorium v Pradubicích: rondokubistická forma (zdroj: fotografie autorů)

Pohyb rakve z katafalku směrem dolů symbolizuje uložení do země. Přímá cesta k původním pecím, které jsou dnes odstavené a slouží jen jako memento své doby pro svou historicko-technickou hodnotu, je narušena zdlouhavou cestou do přístavby z roku 1994 (architekt Vladimír Kaplička), kde jsou situovány nové technologie a zázemí pro personál. Původně solitární objekt krematoria je ukotven k provoznímu vstupu hřbitova a krematoria. Nesamostatný, nesvobodný, uzemněný.

Krematorium v Brně z roku 1929 od Arnošta Wiesnera je situováno na svažitém pozemku vedle Centrálního hřbitova. Součástí jeho areálu jsou kolumbária a urnové hroby. Svažitý pozemek byl vhodně využit k umocnění dojmu návštěvníka, kdy příchozí stoupá po monumentálním schodišti na vstupní plato, na kterém je situována obřadní síň krematoria, jehož strany jsou lemovány krytou stou s kolumbárními skříňkami. Samotný objem obřadní síně, která se nachází uprostřed věnce ostatních místností, je v exteriéru střežen několika vertikálami, jimž je přisuzována různá symbolika. Hlavní síň tak tvoří krytý ústřední dvůr, který je osvětlen horním difuzním světlem.

Obr. 2: Krematorium v Brně: obřadní sál s proskleným stropem (zdroj: fotografie autorů)

Prostorné foyer předesílá převýšenou halu sálu, která je přístupná skrz mohutné dveře. Malým se pak zdá prostor s katafalkem a obzvláště dveře, za které rakev při obřadu zajíždí.

Na rozdíl od pardubického krematoria zde chybí oddělený prostor „presbytáře“. Katafalk je mírně vyvýšen, nikoli však prostor pro řečníka, jehož pultík zůstává na místě původního ambonu kostela. Příchod k rakvi je středem místnosti mezi seskupením židlí k sezení, je na hlavní ose objektu a graduje katafalkem. Nad čelní stěnou je umístěna lodžie s varhany. Prostor síně tak zůstává nenarušen, jsou ponechány čisté linie bez ozdob se zaměřením se na květinami obložený katafalk. Drtivá většina obřadních síní je nevhodně doplněna květinami, převážně umělými, které vytváří trvalou kulisu katafalku, který tak však ztrácí své výsadní postavení, navíc mnohdy jsou takto kryty výhledy do exteriéru, reliéfy na zdi a jiná architektonická či sochařská díla a záměry. V Brně autor s květinami pracoval, nejsou zde tedy náhodné či později doplněné a dnešní stav by měl odpovídat původním záměrům.

Cesta rakev probíhá na stejné úrovni a provozní část je řešena velice účelně. Pozdější zásahy do původního objektu se týkaly výměny stávajících technologií a drobných dispozičních úprav dle měnících se potřeb krematoria a neměly větší vliv na původní návrh objektu. Byla zrušena původní pitevna a byt správce, naopak bylo nutno zřídit malou obřadní síň, administrativní zázemí, sklad květin atp. Přibyla samostatná budova garáží a služeb, která vhodně doplňuje provozní dvůr. Poblíž krematoria jsou nově vystavěná kolumbária ve formě malých atriových domků do kterých se dá vejít přes otevřený ochoz a zaručují soukromí pozůstalých.

Krematorium v Praze – Strašnicích je situováno vedle Vinohradského hřbitova přímo u

tramvajové zastávky. Bylo realizováno v roce 1931 dle návrhu Aloise Mezery. Nástup je přes bránu na první plato, ze kterého je přístupné několika schody druhé plato opatřené elementem ohně a vody. Obřadní síň je osvětlena bočními vertikálními okny. Původní křesla v obřadní síni byla vyměněna za vhodnější lavice. Podlahu tvoří jemná mozaiková dlažba, která ztuhlňuje obrovský prostor síně. Scénu s katafalkem rámuje vysoký ustupující portál. Z pódia zajíždí rakev do provozní části přes posuvné dveře, nad kterými je symbolická plastika zobrazující pět etap života: narození, dětství, mládí, založení rodiny a smrt. Rakev je po té spouštěna do podzemí, které je realizováno díky svažitému pozemku pod nástupním podlažím. Přístup k čelům pecí je umožněn pro veřejnost schodištěm, která prodlouží poslední cestu zemřelého s pozůstalými a zvyšuje obřadnost.

Obr. 3: Krematorium Praha – Strašnice: část pro rozloučení v předžárovíšti (zdroj: fotka autorů)

Na místě původního výstavu byla zbudována malá obřadní síň a výstav byl vetknut mezi administrativu a technické zázemí. Jeho stávající rozměry nejsou vhodné a nezajišťují dostatek etiky a úcty. Chybí odstup, pozůstalí nemají zajištěn dostatečný osobní prostor. Zlínské krematorium na lesním hřbitově z roku 1937 se vymyká svým architektonickým založením své době a bylo by vhodnější jej zařadit spíše k realizacím po druhé světové válce. Návrh provedl Jiří Čančík. Je zcela oproštěn od vlivů sakrálních staveb, nepoužívá přísnou osovou symetrii ani v objektu, ani z hlediska založení hřbitova není dominantní. Objekt je situován mimo hlavní osu hřbitova, přístup je netradičně řešen směrem dolů. Horizontála obřadní síně a příslušenství s vertikálou komínu citlivě doplňuje les, ve kterém je umístěno krematorium, bez ambice vynikat. Budova má zvlášť vstup pro rodinu, na který navazuje výstav a přes malou předsíň se jde do obřadní síně. Rodina má přednost, ostatní pozůstalí vstupují jinými dveřmi přes foyer.

Obr. 4: Krematorium ve Zlíně: výstav u odděleného vstupu pro rodinu (zdroj: fotografie autorů)

Sounáležitost síně s okolním lesem je podtržena průhledem dvěma skleněnými stěnami ven. Katafalk zde stojí trochu bokem a je nezvykle natočen podélnou stranou k sedícím lidem. Zajíždí do boční plné stěny a obraz rakve je rozptýlen průsvitnou skleněnou plastikou. Rakev dále putuje po jedné linii širokou chodbou, ze které jsou přístupny chladicí boxy na straně jedné a pece na straně druhé a čistotu provozu doplňuje vysoká hygiena. Chodba ústí k příjezdové komunikaci pro příjem těl.

Druhé pražské krematorium se nachází v Motole a bylo postaveno dle návrhu Josefa Karla Říhy v roce 1954. Pro svou velikost je označováno jako „rodinné“. Nachází se uprostřed lesního hřbitova, schované za keři a stromy, které až na poslední chvíli odkryjí pohled na nástupní terasu a samotný objekt krematoria, které se odráží ve vodní hladině malého jezírka před ním. Do obřadní síně se vchází přímo z terasy, kam je možné síň rozšířit spuštěním prosklené stěny.

Obr. 5: Krematorium v Motole: spouštěcí prosklená stěna v obřadní síni (zdroj: fotografie autorů)

Přímý nástup do obřadní síně pokračuje přes katafalk a provozní chodbu přímo k předžárovišti a žárovišti. Jednoznačná dispozice posouvá celý proces blíže k lidské ochotě chápání a zpřehledňuje a propojuje cestu zemřelého s cestou pozůstalých. Pro bezkolizní provoz je zřízena čekárna pro blízké z boku krematoria a symetricky je řešený druhý vstup k výstavu, poněkud nevhodně pro pozůstalé v případě nepřízně počasí.

Bratislavské krematorium z roku 1968 od architekta Ferdinanda Milučkého je dnes národní kulturní památkou. Je součástí lesního hřbitova, situováno na nejvyšším místě. Pod ním se rozprostírá louka, okolo les s epitafními deskami. Přístup pro veřejnost je umožněn po pěšině, která obchází louku a mění se v oblou stupňovitou rampu tak, aby bylo umožněno zdotat převýšení 21 m. Provozní cesta vede druhou stranou lesem, není tedy z pozice pěšího vnímána. Reprezentativní část objektu je usazena na velkorysé terase. Za objektem na hranici lesa je samostatně stojící komín. Stavba je tvořena vedle sebe řazenými podélnými stěnami ve směru kolmo na východ západ, což umožňuje otevření objektu na sever a jih prosklenými stěnami.

Obr. 6: Krematorium v Bratislavě: terasa a deskové formy krematoria (zdroj: fotografie autorů)

Do objektu se vstupuje přes čekárnu, předsíní do obřadní síně a poté zpět na terasu ke kondolencím. Z předsíně je přístupná kancelář a výstav, sklad a příjem květin a je zde schodiště do suterénu, kde je veškeré zázemí a technologie s velmi slabou údržbou z hlediska hygieny. U předžároviště je umístěna samostatná místnost propojena vizuálně s předžárovištěm skleněnou stěnou pro doprovázení zemřelého pozůstalými. Výjimečně jsou zde dva výtahy pro spuštění rakví, jeden vede do výstavu, druhý do obřadní síně. Ta je netypicky řešená tak, že její čelo tvoří prosklená stěna s výhledem ven, před kterou je uložen katafalk přímo na podlaze síně. Z rakve a řečníka se tak stává spíše silueta a divák je vtažen přes tento negativ do výhledu ven a stane se tak součástí krajiny. Za zády je pak dřevěná stěna ukrývající varhany. Na zemi jsou čedičové exteriérové kostky, pokračující ven prosklenou stěnou, kterou se vychází ke kondolencím na závěr obřadu. Tím se uzavírá kruh jako symbol koloběhu života.

Typologie současného krematoria

Díváme-li se na roli krematoria v současné společnosti, jde především o spálení lidského těla, spojené s obřadností, úctou, doprovázení blízkého na jeho poslední cestě, rozloučení se. Na samotný obřad se často zapomíná, symboly a rituály měly přitom odjakživa veliký

význam v lidské společnosti. Lidé se obávali, co nastane až přijde smrt. Tento strach je v nás i dnes a bude v lidech vždy. Rituál je způsob, jak se s tímto strachem vyrovnat [5]. U mladého typologického druhu, jakým krematorium bezpochyby je, se náhled na provoz i princip objektu stále vyvíjí společně s potřebami uživatelů, ať už ze strany pozůstalých, přání zemřelých či provozovatelů krematoria.

Na základě analýzy stávajících objektů, jejich typologického řešení, spolu s architektonizací prostředí, s přihlédnutím na vynucené proměny, byly specifikovány zásady řešení objektu krematoria.

Pokud jde o požadavky a zásady řešení krematoria, je nejkompexnějším a technicky nejnáročnějším specializovaným objektem pro technicky a eticky důstojné obřady za přítomnosti přímých pozůstalých i ostatních účastníků a k zabezpečení pohřbu žehem. Zkusme se na krematorium dívat jako na místo, kde se cesty pozůstalých na chvíli prolínají s cestou mrtvého, aby se zase rozdělili a každý se pobral po svém.

Z urbanistického hlediska se zdá být vhodné situovat objekt na vyvýšené místo s nástupem směrem nahoru, uprostřed velkorysých volných ploch, s kulisou stromů v pozadí ve smyslu nástupní plató, objekt a pozadí. Dobrá dostupnost veřejnou dopravou a dostatečné parkoviště v blízkosti by mělo být samozřejmostí. Obslužnou komunikaci navrhnout tak, aby nijak nenarušovala příchod ke krematoriu a to ani pohledově. Z hlediska lokace objektů byla krematoria situována v těsném sousedství původních hřbitovů, jako jejich součást, nebo byla samostatně založena spolu s nově realizovaným hřbitovem, jehož vznik byl podnícen právě výstavbou krematoria. V prvních dvou případech jsou doplněny o menší areál kolumbárií a urnových hrobů či epitafních desek.

Z architektonického hlediska je třeba před objektem navrhnout dostatečně velký shromažďovací prostor před hlavním vstupem, od každodenního světa oddělený bránou, schodištěm či parkem. Prostor slouží pro míjení návštěvníků obřadů, pro jejich setkání, smíření, ztišení a přípravu na obřad. Při nepřízni počasí toto supluje dostatečně velká předsíň, která může být realizována pouze pro blízkou rodinu, s vlastním vstupem. Je-li řešena i druhá předsíň slouží ostatní veřejnosti a může být nahrazena pouze závětrím. Hlavní vstup by měl být zvýrazněn a měl by dostatečně symbolizovat obřadnost místa. Samotný prostor obřadní síně by měl gradovat ke katafalku, který je situovaný před pevným pozadím, aby se jevil jako usazený, neměnný.

Dispozice by měly být jasné, jednoznačné, bez dlouhých chodeb, bez nevhodných průhledů do technologií. Lze doporučit osovost cesty rakve od výstavu až po vkládání do pece. Zkrácení cesty rakve technologií umožní šetrnější zacházení, důstojné doprovázení ať už zaměstnanci krematoria tak pozůstalými, kteří by měli mít možnost se této cesty, byť omezeně, účastnit.

Stavební program objektu lze rozdělit na část kulturní a technickou.

Kulturní část zahrnuje vestibul, situovaný u hlavního vstupu, který by měl být dostatečně dimenzovaný pro případné zvětšení prostoru obřadní síně. Obřadní síň, jako ústřední prostor objektu pro zajištění důstojného obřadu (pohodlný pobyt přímých pozůstalých, dalších účastníků obřadu, ale i řečníka a obřadníka, pro umístění katafalku se související dekorací a dalších zařízení, potřebné k důstojnému obřadu, včetně jeho přípravy a ukončení), musí být vybavena sedadly pro pozůstalé i část účastníků obřadu. Zpravidla jde o 3 až 5 řad - umístěných po celé ploše. S ohledem na trvání obřadu není ani potřebná větší kapacita, protože při menším počtu účastníků volné řady nepůsobí příznivě. Vlastní obřadní síň by neměla být větší než 120 m² a ne menší než 60 m², ale s možností zvětšení na 150-250 lidí, viz vestibul. Místo řečníka musí být zdůrazněné řečnickým pultem a být situováno tak, aby řečník promlouval směrem ke katafalku i k pozůstalým. Umístění katafalku je možno řešit různým způsobem, v souladu s celkovou koncepcí a provozem. Čekárna pro pozůstalé by měla být situována vždy při obřadní síni,

umožňovat styk s obřadníkem, případně řečníkem. Přístup do čekárny je třeba řešit přímo z vnějšího prostoru. Výstav zesnulého je vhodné řešit v přímé návaznosti na čekárnu pro pozůstalé a neopomenout možnost návštěvy výstavu ostatním účastníkům obřadu. Místnost obřadníka s řečníkem musí umožnit kontakt s kulturní i technickou částí krematoria. Žádoucí je spojení s čekárnou pozůstalých. Prostor pro převzetí květinových darů musí být připojen na přístupovou komunikaci účastníků obřadu a současně umožnit i dočasné uložení květinových darů. Hygienická zařízení je třeba zabezpečit nejen pro obsluhující pracovníky, ale i pro přímé pozůstalé a další účastníky obřadu. Prostor pro hudbu nesmí rušit průběh obřadu a musí mít přístupovou komunikaci a možnost optického sledování průběhu obřadu k zajištění vzájemného souladu.

Technická část má mít kancelář, kde je uložena a vedena evidence o provozu, přejímány a vystavovány doklady o zesnulých a podobně. Dále příjmový prostor, který musí umožňovat překládku zesnulých na transportní vozík, na kterém je rakev uložena zpravidla až do doby zpopelnění. Chlazený prostor je určen pro uložení zesnulých před vlastní kremací, jsou zde ukládány pozůstatky před obřadem, eventuálně po obřadu. Předžároviště je prostor o shodné šířce jako žároviště, kde jsou umístěny spalovací pece. V předžárovišti jsou překládány zůstatky zesnulých z transportního vozíku na speciální mechanismus pro zavážení do pece. Zde mohou být přítomni i pozůstalí, délka předžároviště s ohledem na rozměry zavážející techniky by měla být minimálně 7 - 8 m. Žároviště je pak prostor s kremačními pecemi, jehož šíře je ovlivněna počtem instalovaných pecí a jeho délka by měla být minimálně 7 m. Další doplňující prostory jsou sklady prázdných uren, do kterých je ukládán rozemletý popel se štítky s evidenčním číslem. Pro tyto práce se vyhrazuje jedna až dvě místnosti o celkové ploše 15 m². Denní místnost zaměstnanců, šatna, jídelna, umývárna a příslušenství pro pracovníky technické části krematoria musí být dimenzovány dle jejich počtu a hygienických předpisů [6]. Vedení a správa má být buď v objektu krematoria, nebo i mimo tento objekt a musí být vybavena pro administrativní provoz. Může zde být i umístěn sklad uren před expedicí. S ohledem na charakter tohoto zařízení musí být komunikačně odděleno od provozu obřadní síně. Dimenzování vybavení je třeba upravit podle rozsahu objektu, počtu pracovníků a komplexnosti provozu. Mimo místnosti pro vlastní správu zde musí být umístěno sociální a hygienické zázemí. Pomocné služby jsou garáže, hospodářský dvůr, dílna pro údržbu, prostory pro uložení nářadí a prostory pro prodej květin.

Právě prolínání jednotlivých funkčních celků je třeba podrobit důkladné analýze. Ve stávajících provozech končí důstojné nakládání a obřadnost v obřadní síni. Někdy je umožněn vstup pozůstalých i do zázemí a provozní části až k pecím a prodloužena poslední společná cesta. To si vynucuje následné úpravy provozní části tak, aby byly prostory, nyní vybavené pouze technologií, vybaveny patřičnou obřadností, jak si tato záležitost žádá. Procesí simuluje doprovázení rakve ke hrobu a jeho přítomnost při jejím spouštění do země. Loučení tak není pouhým okamžikem, nýbrž společnou cestou, která se v jedné chvíli rozdělí na dva světy tak, aby každý z nich mohl nastoupit svou další pouť. To napomáhá hlubšímu uvědomění si této životní etapy, kterou dnešní sekularizovaná společnost ve svém světě odmítá přijmout.

Vnesení pohybu vůbec, do dispozice krematoria, přináší možnost prožít smutek a loučení. Prožívání smutku má své fáze a je důležité, aby člověk prožil všechny a nakonec začal znovu žít [1]. Shromáždění společnosti na nástupním platu, společné vzpomínání v čekárně či foyer, rozloučení v obřadní síni, doprovázení rakve ke kremačním pecím, kondolence a povzbuzení ve venkovním prostoru.

Tato situace však vyžaduje jasnou, přehlednou dispozici objektu, bez dlouhých chodeb a nevhodných průhledů.

Obr. 7: Provozní schéma krematoria (zdroj: autoři)

Interiér by měl být navržen jako neměnný, neumožňující dodatečné úpravy. Jelikož lavice fyzicky neurčují přesný počet sedících, jeví se vhodnější než židle. Prostor síně by měl být oprostěn od přemíry prvků, či tyto prvky sjednotit, aby netříštily prostor a ponechali jako střed zájmu katafalk. Ten, obklopen květinami, nejlépe na schodech či jiném odkládacím prostoru, je středobodem celé síně. Umístění květin taktéž není vhodné ponechat na zaměstnancích či návštěvnicích, ale pevně určit odkládací plochu. Ukládání na zem či na katafalk je nevhodné. Dodatečně doplněné monitory, které zobrazují fotografii a jméno zemřelého by bylo vhodné nahradit promítáním na zeď či jiné vhodné místo k tomu opět určené tak, aby tvořilo součást a doplňovalo původní záměr autora interiéru.

Při přísném hygienickém vybavení zázemí je třeba neopomenout dříve zmíněnou obřadnost, která by měla cestu rakve se zemřelým doprovázet a to již od příjmu těl. Vyjmout lze pouze lednice a samotné kremační pece, nikoli však chodbu propojující všechny provozy, která navíc ústí za katafalk či pod katafalk. A stejně tak provozní dvůr.

Závěr

Z typologického hlediska i z provozních zásad a specifikace a architektonizace provozu nelze oddělovat prostor pro veřejnost a prostor technologie, opomeneme-li administrativu, která zde tvoří jakýsi průnik mezi oběma světy. Nejde zde „pouze“ o pozůstalé a zaměstnance, ale především o zemřelého, který byl a je člověkem, byť pozměněným, ale ve své podstatě stále tím blízkým.

Jeho závěr života je třeba doprovodit, s pietou oslavit. Přesto že tento proces převzal za rodinu stát, není třeba ani není vhodné z něho rodinu vyjímát a ponechat jí pouze ten jeden společný „dotek“ (z hlediska provozu) při rozloučení v obřadní síni. Je třeba, aby se smrt znovu stala akceptovanou či alespoň tolerovanou součástí života, aby vymizel či byl eliminován strach z jejího příchodu a snad i ovlivnil kvalitu života již v jeho průběhu.

Tomu může velmi napomoci vhodně zvolené řešení samotného objektu krematoria, které je kulisou pro děj posledního rozloučení, pomáhá provázet pozůstalé a zaměstnance a hýčká zemřelého.

Prameny

[1] N. Špatenková et al., O posledních věcech člověka. Vybrané kapitoly z thanatologie, Galén, Praha, 2014.

[2] J. Hrdlička a kol.: Společnost přátel žehu (2009)

[3] M. Rotar: submitted to SCOPUS: On cremation in Nowadays Romania (2012)

[4] M. Svobodová, Krematorium, Artefaktum, Praha, 2013.

[5] O. Nešporová, O smrti a pohřbívání: od pohřbívání do země ke kremaci, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), Brno, 2013.

[6] The Czech Republic. 2001. 256/2001 Sb. Zákon o pohřebnictví a o změně některých zákonů, §5 (1)

Informace o autorech

Ing. arch. Klára Frolíková Palánová, Ph.D.

e-mail: klara.frolikova@vsb.cz

telefon +420 597 321 902

webové stránky: www.fast.vsb.cz

Publikace:

Frolíková Palánová K., Kovář J. a kol. Burying as Part of Life in the European Context. In Peřinková, M., Nedvěd M. (ed), Architecture in perspective VI. Germany: TTP Ltd, 2014, s. 39-43.

Odpovědný řešitel projektu:

VŠB-TUO Studentská grantová soutěž. Registrační číslo projektu SP2014/152.

Problematika zásad koncepce současných hřbitovů v rámci Evropského pozadí, jejich komplexnost a specifika v oboru architektonizace tvorby

VŠB-TUO Studentská grantová soutěž. Registrační číslo projektu SP2015/62.

Tvorba ideových předpokladů pro současnou absolutní kremační architekturu ovlivňující moderní způsoby a etiku pohřbívání založených na žehu

Odborný asistent na VŠB-TU v Ostravě

Ing. arch. Jan Kovář

e-mail: jkatelier@opava.cz

telefon +420 597 321 901

webové stránky: www.fast.vsb.cz

autor realizovaného pohřebiště a studie smuteční obřadní síně v Bruntále

urbanistické řešení realizovaného pohřebiště v Prostřední Bečvě

Publikace:

Naděžda Špatenková et al. O posledních věcech člověka. Praha: Galén, 2014, s. 315.

Frolíková Palánová K., Kovář J. a kol. Burying as Part of Life in the European Context. In Peřinková M., Nedvěd M. (ed), Architecture in perspective VI. Germany: TTP Ltd, 2014, s. 39-43.

Kovář J., Peřinková M., Špatenková N. a kol. Hřbitov jako veřejný prostor. Praha: Gasset, 2014, s. 148.

Člen projektu:

VŠB-TUO Studentská grantová soutěž. Registrační číslo projektu SP2014/152.

Problematika zásad koncepce současných hřbitovů v rámci Evropského pozadí, jejich komplexnost a specifika v oboru architektonizace tvorby

VŠB-TUO Studentská grantová soutěž. Registrační číslo projektu SP2015/62.

Tvorba ideových předpokladů pro současnou absolutní kremační architekturu ovlivňující moderní způsoby a etiku pohřbívání založených na žehu

Asistent VŠB-TU v Ostravě

Bc. Ivona Dlabíková, Bc. Ondřej Juračka, Bc. Tomáš Babor

e-mail: ivona.dlabikova@gmail.com; ondra.jur@atlas.cz; Tomas.Babor@seznam.cz

studenti VŠB-TU v Ostravě, Česká republika

Členové projektu:

VŠB-TUO Studentská grantová soutěž. Registrační číslo projektu SP2015/62.

Tvorba ideových předpokladů pro současnou absolutní kremační architekturu ovlivňující moderní způsoby a etiku pohřbívání založených na žehu